

Obsah

Úvod	9
Ako čítanku používať?	11
Hlavné úryvky	21
Masaker sa začína pred Breznom	21
Bráňte inštitúcie	25
Zoberte na seba zodpovednosť za okolitý svet	27
Anna Politkovskaja. Novinárka	31
Frida Kahlo. Maliarka	33
Zaha Hadid. Architektka.	35
Tretia cesta	37
Najlepšia strana	41
Laboratóriá spoločenskej zmeny	43
7 prikázaní	47
Budem pracovať ešte viac!	49
Prestali spievať	52
Ženská légia	55
Tentoraz to nebol nikto z Gadžov	57
Najvyšší počet bodov	59

Doplnkové úryvky	61
Najprv sme psy vyhladovali	61
Koniec nadišiel 11. júla 1995	66
Množstvo jedla je obmedzené	71
Zoznam bibliografických odkazov	75

Hlavné úryvky

Masaker sa začína pred Breznom

(z knihy Obesíme ťa, str. 38 – 41)

Kedy sa spamätáme, kedy prestaneme osádzať nezmyselné prvky, hracie fontány a zámkovú dlažbu z farebného kameňa?

Najmenej to cestovateľ pocíti na Gemeri. Cestou z Rožňavy na Brdárku, neskôr vo zvlnených kopcoch gotickej krajiny zo Štítnika do Jelšavy, v ostrých zákrutách cez lúky a lesy, dolu smerom k bývalým baniam rudohoria vidieť úbočia bez vysokého napätia a billboardov, cesta klesá až po závody a priemyselno-bukolické scenérie, Stalker by tu vyzeral pôsobivejšie, miesta sú bez ľudí, občas ruiny kúrií a kaštieľov, niekedy rómske deti s károu pod čerešňami na ceste, krčma s neónom Šariš a nedelne vyobliekani obyvatelia na ceste z kostola alebo do kostola, už tisíce rokov na rovnakej púti, za odpustením a pálenkou.

Za Muráňom sa začína jedna z najkrajších jázd, cesta do Tisovca otvára krajinu, zahráva sa s výhľadmi, pod planinou sa pasú kone a týčia sa tu pomníky povstalcom. Pri tisoveckej kyselke sa môžeme zastaviť, načapovať chutnú vodu, pozrieť si fotografie Vlada Clementisa a Edvarda Beneša v 1945., keď sa začínal nový svet, jeho základy sa nakoniec na Clementisa zrútili.

A hore cez Tisovec na Brezno okolo chaty Zbojská s vôňou lopúchov a kvitnúcich kvetov, všetko vyzerá tak, ako si predstavujeme peknú prírodu, pekný kraj, z chaty sa dá vyraziť

na túry na planinu, až na Muránsky hrad, trávu nechávajú spásat koňom, ostali z čias pokusov o jazdeckú magistrálu.

Za prvou dedinou sa cesta mení, už nie sme na brdárke s čerešňovými sadmi a včelými bez svetelného smogu a vysokého napätia, objavujú sa prvé znaky nevkusy, pistáciové domy, medové domy, eurookná s neodlepiteľnou fóliou, grécke balustrády pred drevenicami, ostrokyslá fialová na fasádach, vlnitý plech na strechách, rozbité ploty a nenamaľované ploty, ľudia v teplákoch, nie športovci, ale obyvatelia, chodia po dedinách v teplákoch alebo postávajú pri zástavke s fľašou Šarišu.

Nepodľahli svojmu prostrediu, nedovolili spontánnej kráse krajiny, aby ich kultivovala, aby sa podvolili dobrému vkusu a proporčnému mysleniu prírody, aby ich inšpirovala, robia všetko proti nej, pod najzelenšou zelenou mladéj liesky si natrú dom na oranžovo, v strede poľa majú billboard vedľa posedu, drevenice maľujú na vanilkovo zmrzlinovú, čo sa tu stalo?

Pred Breznom sa začína masaker. Cez reklamy na pálené tehly, cement a motorové píly naštylizované s miestnymi krásavicami a sloganmi z vysokej školy života nevidieť na Nízke Tatry ani na oblohu, cesta je odhlučnená reklamami a škaredými fasádami, komu sa to páči, kto chce žiť v takom prostredí, kto z nich nikdy nečítal Krásy Slovenska, naozaj im to neprekáža, nechajú si osadiť do záhrady alebo na stenu domu oznam, že sa blíži sezóna a v miestnom Lidli je týždeň barbecue?

Prečo sme tomu podľahli, keď máme jednu z najkrajších krajín v Európe s dobrými vodami a prameňmi, prečo okolo nich postavíme sadrové sochy Afrodity ako v Rajeckých, čím sa nám prihovára takáto estetika, čo nám hovorí o prostredí a vplyvoch krajiny?

Cestou cez Oravu spodnou traťou od Kralovian na Párnicu popri peknej železnici a búdach popri ceste melóny, presolené syry, preúdené tvrdé korbáčiky, na všetko sme zabudli, zabudli sme, ako má chutiť dobrý syr a ako má vyzerať miesto,

Anna Politkovskaja. Novinárka.

(z knihy Príbehy na dobrú noc pre rebelky, str. 20)

30. augusta 1958 - 7. októbra 2006

Rusko

„Záleží na informácii, nie na tom, čo si o nej myslíte vy.“

V Rusku boli kedysi zakázané mnohé knihy. Niektoré z tých kníh napísali spisovatelia, ktorých si oblúbilo malé dievča menom Anna. Annini rodičia jej zvyčajne nejaké knihy prepašovali, takže Anna si ich mohla s radosťou prečítať.

Keď Anna vyrástla, stala sa z nej novinárka.

Keď sa časť Ruska s názvom Čečensko chcela oddeliť a stať sa nezávislou, samostatnou republikou, ruská vláda tam poslala vojenské oddiely, aby tomu zabránili. Vypukla ničivá vojna. Anna sa rozhodla, že o nej musí napísať. Chcela, aby celý svet vedel, čo sa naozaj deje v Čečensku. A ruskej vláde sa to vôbec nepáčilo.

„Prečo riskuješ svoj život?“ opýtal sa raz Anny jej manžel.

„Riziko je súčasťou môjho povolania,“ odvetila mu. „Viem, že sa mi niečo môže stať. Chcem len svojimi článkami zmeniť svet.“

Potom sa udialo veľa zlých vecí, ale Anna nestrácala odvahu.

Raz musela v Čečensku celú noc utekať pred ruskou bezpečnostnou službou, ktorá ju prenasledovala. Ľudia na oboch znepríatelených stranách jej chceli zabrániť, aby povedala pravdu, ktosi jej dokonca dal do čaju jed, aby sa jej zbavili. No

napriek všetkým nebezpečenstvám Anna vždy odvážne hovorila a písala o všetkom, čo videla.

Anna riskovala svoj život, až kým nezomrela. Písala pravdu, aby sa svet stal lepším miestom na život.

- **Úlohy:**

- Pozorne si prečítajte úryvok. Aký máte z úryvku pocit? Čomu v texte nerozumiete?
- Prečo sú médiá, novinári a novinárky dôležití?
- Chceli by ste sa raz stať novinárom alebo novinárkou?
- V roku 2018 sa stala veľká tragédia jednému novinárovi a jeho priateľke - archeologičke. Viete, ako sa volali a čo sa im stalo?
- Viete niečo o tom, ako sa žije v Rusku?
- Akých novinárov a médiá poznáte na Slovensku?

- **Námety na diskusiu:**

- Viete, ako zomrela Anna Politkovská?
- Aké médiá sledujete? Aké médiá sledujú vaši rodičia?

- **Náročnosť: 1**

Doplnkové úryvky

Najprv sme psy vyhladovali

(z knihy Zaša, str. 32 – 36)

Keď sme zišli z hlavnej cesty smerujúcej na východ na štrkovú príjazdovú cestu k nášmu domu, rozbúchalo sa mi srdce. Voz viedol Nikolaj. Zastal pred domom, kde sme s Rinou a mamou vystúpili, a pokračoval ďalej do stodoly. Za normálnych okolností by som Nikolajovi pomohol odpriať Pakua, uistil sa, že je nakrímený a v teple, a odtiahol by som voz na miesto. Ale cestou domov sme sa dohodli, že pôjdem hneď skontrolovať Zašu.

Vybehol som po schodoch. Rina a mama sa ponáhľali za mnou. Snažil som sa odomknúť dvere tak horúčkovo, až mi spadli kľúče. Zaša čakala asi dva metre od dverí. „Zaša!“ zvolal som a rozbehol som sa k nej. Klakol som si a objal ju okolo krku. Jemne zakňučala a pritúlila sa ku mne. Tuším som aj zacítil, ako mi oblizla ucho. Rina podišla k nám.

„Ja sa jej nebojím,“ povedala.

„Prečo by si sa mala?“

„Pre to, čo robia.“

Zamračil som sa. „Napríklad čo?“

„No,“ začala a sadla si vedľa mňa na dlážku. „Počula som, že Nemci ich vycvičili, aby unášali bábätká z kočíkov. Priamo pred očami ich matiek!“

„To je hlúposť,“ zasmial som sa a hladkal som Zašu po

hlave. „Dokážeš si predstaviť, že by Zaša urobila niečo také?“

„Nie. Ale Nemci by podľa mňa niečo také spravili,“ odvetila a tvárila sa nahnevane. „Zabili ocka, nie?“

„To nehovor! Viac to nevyslov!“ kričal som tak nahlas, až Zaša cúvla. Uši mala natiahnuté dozadu a ostrážito sa na mňa dívala. „Nevieš, či je mŕtvy.“

„Deti!“ Mama rýchlym krokom vyšla z kuchyne. Po dome sa ozývalo klopkanie jej podpätkov na drevenej dlážke. „Čo je to tentoraz?“

„Rina povedala, že Zaša je zlodejka bábätiek a...“

„To som nepovedala!“

„... a že Nemci zabili ocka!“ ledva som lapal dych a vedel som, že ak si nedám pozor, tak sa o chvíľu rozplačem.

Mama sa posadila k Zaši na dlážku. Prešla jej rukou po hlave a usmiala sa. „Je skutočne krásna. Nepamätám si, kedy som naposledy hladkala psa.“ Cítil som, ako hrča v mojom hrdle pomaly ustupuje.

„Asi to bola Belka,“ zamyslel som sa. Belka bola náš posledný pes. Každú úlohu sa snažila splniť čo najlepšie, nech bola akákoľvek. Zomrela na starobu pred piatimi rokmi.

„Niečo sa vás spýtam,“ ozvala sa mama a vzápätí stíchla. Zrejme si potrebovala usporiadať myšlienky. „Myslíte si, že Rusi sú hrdinovia tejto vojny?“

„Áno, mama, sú!“ skríkla Rina a zatlieskala.

„A podľa teba?“ otočila sa na mňa.

„Vyhrali sme vojnu, takže áno, myslím si, že sme hrdinovia.“

„Tak teraz vám niečo vysvetlím, deti. Niektorí ľudia robia

Koniec nadišiel 11. júla 1995.

(z knihy Akoby si kameň jedla, str. 25 – 28)

Šnúrka

Pred niekoľkými rokmi písali o Srebrenici noviny po celom svete. V mestečku žili prevažne moslimovia. Keď v Bosne vypukla vojna, pridali sa k nim moslimovia z okolia. Celkovo sa ich v tomto tesnom mestečku nazbieralo tridsaťtisíc. Raz toľko ich bolo na predmestiach. Miestni Srbi ušli k svojim, hoci ich pravdepodobne nikto nevyháňal. Srbské vojská nepriepustne obklúčili mesto aj s predmestiami a v takomto zovretí ho držali tri roky. Organizácia Spojených národov označila Srebrenicu za „bezpečnú zónu“, čo malo byť zárukou, že sa jej obyvateľom nič nestane.

Každý deň od miestnej nemocnice prijímali okolo tridsiatich ranených. V nemocnici pracoval jeden chirurg. Amputoval nohy a ruky tým, čo mal: britvou a kosákom. Bez anestetík a antibiotík. Tri roky v Srebrenici zomierali priemerne tri osoby denne. Ale boli aj také dni, keď ich zomrelo dvadsať (zabitých na mieste nerátame). Ľudia nemali hygienické prostriedky, lieky, soľ. Jedli trávu, korene, lieskové kvety. A chlieb pečený z mletých kukuričných klasov. Taký chlieb je ťažko stráviteľný, vyvoláva silné bolesti. Na konci jedli to, čo im NATO zhodilo z lietadiel. Ale jedla z neba bolo málo, takže keď padalo, hladní ľudia vyťahovali nože a o jedlo bojovali.

Koniec nadišiel 11. júla 1995.

Po informácii získanej od OSN, že čoskoro bude nálet NATO na srbské pozície, sa bosnianska obrana sama stiahla z predmestia.

Nálety NATO meškali. Do mesta vošli Srbi.

V ten deň ženy z nášho autobusu spoznali strach, ktorý